

از کجا به کجا رسیدیم

جعفر قائم‌پناه، معاون اجرایی رئیس‌جمهور طی سخنانی در دیدار با جمعی از اصلاح‌طلبان استان قم با اشاره به جنگ ۱۲ روزه ایران و اسرائیل گفت: «درست است که ما موشک زدیم و خوب هم زدیم، اما این مردم بودند که ایستادند؛ همان خانم بی‌حجاب، همان دختر ایرانی خارج از کشور، همان‌هایی که دل‌نگران ایران بودند، در خیابان‌های خارج از کشور برای ایران ایستادگی کردند و حتی دشنام شنیدند. در داخل کشور نیز همین‌طور بود؛ افراد زیادی از داخل زندان برای ایران پیام دادند. این انسجام را نباید فراموش کرد. تغییر دو مدیر کل مهم است، اما نباید انسجام شما را برهم بزنند. ما در این روزهای سخت به این وحدت نیاز داریم.» او ادامه داد: «به‌فروردین سال ۱۴۰۳، پیش از شهادت آقای رئیسی، برگردید؛ همه ما امیدمان را از دست داده بودیم و گوشه‌ای نشستیم و نظاره می‌کردیم. پس از آن حادثه، آقای دکتر پزشکیان که نماینده مجلس بودند، با اصرار دوستان ثبت‌نام کردند و تاروهای آخرهم تمایلی نداشتند. حتی روزی که تأیید صلاحیت شدند، به شورای نگهبان خواسته شده بودند و من با خود می‌گفتم چرا این بنده خدا را که نه مشکل مالی و اخلاقی دارد و نه تابعیت فرزندانش مسأله‌ساز است، می‌خواهند رد کنند. اما ایشان ساعت چهار و نیم به من زنگ زدند و گفتند طوری صحبت کردند که مشخص بود تأیید می‌شوند. این اتفاق به تدبیر رهبری انجام شد؛ هر ۱۲ عضو شورای نگهبان ایشان را رد کرده بودند، اما در نهایت تأیید شدند.» او همچنین گفت: «بینید از کجا به کجا رسیدیم. در فروردین ۱۴۰۲ شما نمی‌توانستید درباره هیچ چیز اظهارنظر کنید و توقع یک فروپاشی درونی وجود داشت، اما اکنون به جایی رسیده‌ایم که از سر دلسوزی درباره عزل و نصب استاندار و وزیر صحبت می‌کنید. این نشانه پیروزی شما است. من که برای یک کارشناسی ساده در پزشکی قانونی تأیید صلاحیت نشدم، اکنون در کنار شما به‌عنوان معاون رئیس‌جمهور نشسته‌ام.» قائم‌پناه ادامه داد: «اگر رقیب ما در انتخابات پیروز می‌شد، آیا شما می‌توانستید اینجانبینسید و صحبت کنید؟! قطعاً بابت مواضع سال ۸۸ و سال‌های دیگر باید پاسخگو می‌بودید. شما کار بزرگی کردید، اول برای ایران. اگر آقای دکتر پزشکیان نمی‌ایستاد و موضوع حجاب را حل نمی‌کرد، آیا فکر نمی‌کنید با یک فروپاشی اجتماعی مواجه می‌شدیم؟ یادآور به در خیابان‌ها تنش و خونریزی نبود؟ اما این اتفاق نيفتاد و اکنون کنار هم ایستاده‌ایم. من موافق عربانی و بی‌حجابی نیستم، اما همان تعداد کم، کشور را به تنش می‌کشید. پس یک انسجام اجتماعی شکل گرفته است.»

تهدیدر رئیس‌جمهور

بیژن نوباه، نماینده مجلس دوازدهم در گفت‌وگو با تابناک درباره مسائل مطرح شده درباره دیدار پزشک‌یان و ترامپ در حاشیه اجلاس سازمان ملل گفت: «در صحنه دیپلماسی کشور یک خطای بسیار، بسیار بزرگ استراتژیک است که اگر ما بخواهیم چنین کاری را انجام دهیم، البته ملت هم راضی نیستند؛ یعنی ما در مجلس قطعاً عکس‌العمل نشان خواهیم داد. اگر قرار باشد و مذاکرات هم صورت بگیرد، قطعاً رئیس‌جمهور استیضاح خواهد شد و بنده از اولین اشخاصی هستم که عدم صلاحیت ایشان را امضا خواهم کرد.» او ادامه داد: «اما الان در موضعی هستیم که هم مظلوم واقع شده‌ایم، هم مورد حمله قرار گرفته‌ایم و هم در یک به اصطلاح قله قدرت قرار گرفته‌ایم. این‌ها دارند جوسازی روانی می‌کنند. در واقع ظرفیت‌سنجی می‌کنند در کشور و مطمئن باشید ظرفیت این مسئله در کشور وجود ندارد. من باور ندارم که آقای پزشکیان زیر چنین باری برود؛ باری که من می‌دانم، طرف‌افان ایشان که ما می‌شناسیم و اطلاعات دقیقی داریم و دنبال این هستند که حتماً این اتفاق صورت بگیرد و نظام جمهوری اسلامی در واقع از آن ایجت خودش فروپاشد.»

صلح، دولت‌ها و نقش جامعه مدنی

گفتارهایی از فعالان سیاسی و مدنی به مناسبت روز جهانی صلح

این نگاه نشان می‌دهد صلح پایدار تنها با کاهش خشونت مستقیم ممکن نیست، بلکه مستلزم اصلاح نهادها و قوانین، بازان‌دیشی در هنجارها، تقویت جامعه مدنی، آموزش و بازگرداندن حقوق محرومان است. چنین رویکردی می‌تواند الگویی نظری و عملی برای تحلیل و بهبود وضعیت ایران فراهم کند. محورهای اصلی بحث من این موارد است: «خشونت ساختاری، گالتونگ؛ صلح مثبت و منفی، فوکو؛ قدرت نهادینه و نرمال‌سازی هنجارها، آگامبن؛ حیات برهنه و حالت استثنا.»

صلح در ایران؛ تلافی تمدن و فرهنگ مدنی

مقصود فراستخواه، جامعه‌شناس در سخنانش گفت: گفت‌مان مسلط در ایران طی چند دهه گذشته، گفت‌مان منازعه بوده است؛ سستیزه‌جویی هم با جهان و هم با گروه‌های اجتماعی پیش‌رو و تحول‌خواه در کشور. فارغ از این، نوعی فرهنگ صلح‌اندیش در حال رشد است. در زیست‌جهان ایرانی شاهد شکلی از مقاومت اخلاقی و معرفتی برای صلح هستیم که حاصل رشد مغز اجتماعی ایران معاصر است. در ایران همچنان خواست صلح، صدایی اصیل و ریشه‌دار است؛ صدایی در برابر صدای جنگ و ستیز و نفرت و صدای طرد و دیگری‌سازی. سرچشمه‌های این صدا کجاست؟ دست‌کم دو چیز: امر تمدنی و امر مدنی.

نخست، فکر صلح و «جهان‌داری» ریشه در خاطرات تمدنی و تاریخی ایران دارد که میل به داد و ستد و گفت‌وگو با دیگر تمدن‌ها و زیست‌مسالمت‌آمیز با جهان را منعکس می‌کند. ایرانیان بارها در وضعیت‌های «ناصلح» قرار گرفتند، ولی همچنان میل به صلح داشتند. جامعه‌شناسی تاریخی ایران، از سلوکیان تا عرب و مغول و سپس دوره‌های متأخر استعماری و پس‌استعماری، همه شواهدی بر میل به صلح در این سرزمین ارائه می‌دهد.

دومین خاستگاه صلح اجتماعی در ایران فرهنگ نوظهور مدنی است. تغییر صفات جمعیتی، ظهور گروه‌های جدید اجتماعی از جمله زنان، جوانان و طبقات متوسط شهری، تحولات پارادایمی و نسلی، و پویایی جریان اطلاعات و شبکه‌های اجتماعی، همه مولد نوعی شخصیت تازه اجتماعی در دختران و پسران، پدران و مادران است و حیات مدنی نوپدید ایرانی را معطوف به زیست صلح‌آمیز اجتماعی می‌کند.

در این مطالعه، انواع پدیدارهای آمادگی برای صلح اجتماعی تحلیل می‌شوند؛ از سبک زندگی، آموزش زبان، رایش قلمروهای مدنی و صنفی، جنبش ترجمه، مهاجرت، جوشیدن با اجتماع جهانی، جنبش‌های نوظهور زیر پوست شهر تا سطح خیابان و راه رفتن مردم در شهر، فهم کثرت، التفات به دیگری و مثال‌های متعدد دیگر. امر مدنی در ایران از عقلانیت به فهمانیت و از فهمانیت به شفقت در حال چرخش است. یک نوع بیداری مدنی وجود دارد که می‌داند: صلح مهم‌تر از حقیقت است.

گذر از تعریف منفی صلح به مفهوم مثبت و دگرگون‌ساز

محمدرضا نیکفر، پژوهشگر فلسفه و فعال سیاسی چپ‌گرا در سخنانی با عنوان «ادراکی انتقادی و تحول‌گرا از مفهوم صلح» گفت: «نام خاورمیانه، درگیری‌های مسلحانه‌ی محدود یا گسترده را تداعی می‌کند. به ندرت سالی می‌گذرد که در این منطقه تفنگ‌ها خاموش باشند. پیش‌تر می‌شد در اینجانبیز تعریفی منفی از صلح به صورت نبود جنگ به دست داد و مسئله‌ی جنگ را در قالب درگیری دو کشور، درگیری در درون یک کشور یا دخالت خارجی و مقابله با آن تقریر کرد. اکنون موضوع صلح، به‌موضوع دموکراسی، امنیت عمومی، رشد، و حل جمعی مشکلات زیست‌محیطی گره خورده است. باید از تعریف منفی صلح گذر کرد و به تعریفی مثبت از آن رسید. اگر مفهوم مثبت و دگرگون‌ساز آن را نگیرد، وضع به همین سان که دیده‌ایم، ادامه خواهد یافت.

نسل‌ها پس از یکدیگر می‌آیند با آرزوی صلح و امنیت، اما پرسیدنی است که چرا هنوز یک جنبش صلح گسترده و پیگیر در خاورمیانه پا نگرفته است؟ یکی از عوامل اصلی این مسئله، گسترش این پندار در فضای عمومی، که عمدتاً زیر کنترل دولت‌هاست، می‌باشد. در این فضا چنین القا می‌شود که مسئله‌ی جنگ را تنها با قدرت می‌توان حل کرد؛ آن هم با قدرت جنگ‌آور. از این پندار، جز مسابقه‌ی تسلیحاتی، جز تدارک دیدن برای جنگ، و جز رفتن از یک جنگ به سوی جنگی دیگر حاصل نشده است.»

چارچوبی ترکیبی برای تبیین خشونت و صلح در ایران

عباس نعیمی‌جورش‌ری، جامعه‌شناس و پژوهشگر تاریخ سیاسی در سخنانش گفت: «این گفتار بر پروراندن یک ایده ترکیبی استوار است که به موجب آن ابعاد نظری و عملی خشونت در جوامع معاصر و به‌طور خاص ایران قابل تبیین و تحلیل خواهد بود. این ایده ترکیبی بر آرای یوهان گالتونگ، میشل فوکو و جورجو آگامبن استوار شده است. گالتونگ با مفهوم خشونت ساختاری نشان می‌دهد که نابرابری‌های نهادی، تبعیض‌های حقوقی و محرومیت‌های اجتماعی نوعی خشونت پنهان اما پایدار ایجاد می‌کنند که مانع صلح مثبت می‌شود. فوکو این تحلیل را با تأکید بر قدرت نهادینه و نرمال‌سازی هنجارها تکمیل می‌کند و نشان می‌دهد چگونه روابط قدرت این خشونت را بازتولید می‌نمایند. آگامبن نیز با مفاهیم «حیات برهنه» و «حالت استثنا» آشکار می‌سازد که چگونه برخی گروه‌ها عملاً از حقوق اجتماعی محروم می‌شوند.

وحیده موسوی

عضو انجمن جامعه‌شناسی ایران

هر سال در ۲۱ سپتامبر، جهان روز جهانی صلح را گرامی می‌دارد؛ روزی که فرصتی است برای یادآوری اهمیت صلح در زندگی فردی، اجتماعی و جهانی. این روز نه تنها به معنای نبود جنگ، بلکه فرصتی برای ترویج عدالت، احترام به حقوق بشر، گفت‌وگو و همبستگی میان ملت‌ها و افراد است. روز جهانی صلح یادآور این است که صلح پایدار بدون مشارکت فعال مردم، رعایت حقوق شهروندی، تقویت جامعه مدنی و تلاش برای کاهش تبعیض‌های اجتماعی و اقتصادی ممکن نیست. در این روز، بسیاری از نهادهای بین‌المللی، سازمان‌های مدنی و فعالان اجتماعی برنامه‌ها و رویدادهایی برگزار می‌کنند تا فرهنگ صلح، مدارا و همکاری را در سطح محلی و جهانی ارتقا دهند. در شرایط کنونی جهان، که شاهد بحران‌های منطقه‌ای، جنگ‌ها و افزایش نابرابری‌ها هستیم، روز جهانی صلح فرصتی برای تأمل در راهکارهای عملی برای کاهش خشونت و تقویت انسجام اجتماعی و همبستگی ملی فراهم می‌کند و یادآور می‌شود که صلح تنها یک آرزو نیست، بلکه مسئولیتی جمعی و همیشگی است.

به همین مناسبت کنفرانس بین‌المللی عصر صلح به مناسبت روز جهانی صلح، ۳۰ شهریور ۱۴۰۴ برگزار شد. این نشست که توسط گروه جامعه‌شناسی حقوق انجمن جامعه‌شناسی ایران و با مدیریت علمی عباس نعیمی‌جورش‌ری برگزار شد، در چهار پنل و با حضور سخنرانان داخلی و بین‌المللی برگزار گردید.

موضوع پنل اول، فلسفه و ساختارهای اجتماعی بود، در این پنل محمدرضا نیکفر فیلسوف ساکن آلمان به بحث فلسفه انتقادی و نسبت آزادی و صلح پرداخت. همچنین عباس نعیمی‌جورش‌ری، جامعه‌شناس ساکن ایران، بحث خشونت ساختاری و صلح پایدار را مطرح کرد.

موضوع پنل دوم فرهنگ کنش‌گری مدنی بود. مقصود فراستخواه، جامعه‌شناس ساکن ایران، به بحث فرهنگ مدنی و آموزش صلح اجتماعی پرداخت. همچنین مینو مرتاضی‌لنگرودی، عضو خانه مادران صلح، ساکن ایران، به بحث کنشگری مدنی و صلح پایدار در ایران پرداخت. سخنران بعدی این پنل، پروین شهبازی، روانشناس اجتماعی ساکن هلند بود که موضوع جنبش‌های مردم پایه صلح؛ زندگی برای همه را مطرح کرد.

موضوع پنل سوم آموزش و خانواده بود. سعید پیوندی جامعه‌شناس ساکن فرانسه؛ سعید معیدفر، جامعه‌شناس ساکن ایران؛ و نیره توحیدی جامعه‌شناس ساکن آمریکا به ترتیب به بحث‌های آموزش و فرهنگ مدنی؛ پایه‌های صلح پایدار، سرمایه اجتماعی؛ خانواده و صلح پایدار، و برابری جنسیتی و امکان‌های صلح در خاورمیانه پرداختند.

پنل چهارم این نشست با عنوان چشم‌انداز جهانی، و با سخنرانی لطف‌الله میثمی، فعال سیاسی ملی مذهبی ساکن ایران که در زمینه تجربه جنبش‌های ایران و امکان صلح جهانی صحبت کرد، همچنین سخنرانی علیرضا بنهویی، جامعه‌شناس ساکن سوئد، با موضوع نابرابری اجتماعی و چالش‌های صلح پایدار، و نیز سخنرانی عمادالدین باقی، پژوهشگر حقوق بشر در ایران، با بحث حقوق بشر و آشتی ملی، انجام شد. کنفرانس عصر صلح با تأکید بر اهمیت حقوق بشر، آموزش صلح، همبستگی ملی و اصلاح ساختارهای اجتماعی و نهادینه‌سازی صلح پایدار به کار خود پایان داد. در ادامه خلاصه‌ای از این نشست می‌آید: